

ПОЛЕЗНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА БЕЗРАБОТИЦАТА В БЪЛГАРИЯ

Сега, когато безработицата у нас е значителна и с установена трайност, на книжния пазар се появи монографията на ст. н. с. д-р Васил Цанов и ст. н. с. д-р Победа Луканова от Икономическия институт на БАН. В нея са публикувани резултати от завършен научноизследователски проект.

Още в увода авторите изтъкват, че безработицата е предизвикателство пред икономиката на България през 90-те години и че значителният ѝ размер води до сериозни социално-икономически последици за обществото. Освен това тя създава сериозни затруднения на процеса на присъединяване на страната към Европейския съюз.

Намаляването на безработицата, както посочват авторите, е трудна задача. Затова с изследването си те определят целта по следния начин: "да се оценят и анализират състоянието, взаимодействията и възможностите за редуциране на безработицата в България". За постигане на тази цел са решени следните научноизследователски задачи: "1) Изследване на основните характеристики на безработицата в аспекта на динамика, структура, рискови групи и степен на устойчивост; 2) Оценяване на макроикономическите връзки и взаимодействия на безработицата; 3) Определяне на значението, ролята и възможностите на политиките за намаляване на безработицата (макроикономически въздействия и политики на пазара на труда)."

Изложението на научното изследване е осъществено в увод, три глави и заключение. Съдържанието и заключението на монографията са представени и на английски език.

В *първа глава* е направен задълбочен анализ на социално-икономическата характеристика на безработицата в България през 90-те години на отминалия век. Изследвани са нейното равнище и динамика, състоянието ѝ при рисковите групи - младежи и възрастни, продължително безработните, тези с ниско образование и квалификация, безработните в критичните райони на страната. В резултат на това са направени редица обобщения и заключения. Първо, безработицата е засегнала в определена степен всички социални групи и има изключително неблагоприятни характеристики. Това се отнася най-вече за младежите, лицата в предпензионна възраст, нискообразованите и неквалифицираните, малцинствените групи, както и населението в районите, засегнати от структурни промени. Второ, високото равнище на безработицата се съчетава с голямата ѝ степен на продължителност и устойчивост, надхвърлящи тези в ЕС. Повече от половината от безработните са оформили твърдо ядро с ниски шансове за наемане. Според авторите устойчивостта на безработицата в България се подхранва от слабото търсене на работна сила и натиска на синдикатите за по-високи заплати. Трето, използваните показатели за равнище на безработица от официалната статистика и АЗ не отразяват пълно нейните мащаби. Необходимо е да се използват и други показатели, които авторите предлагат. Четвърто, с нарастването на регистрираните безработни се формират "твърди" структури с възпроизвеждащ се критичен потенциал. Пето, необходими са промени във философията на политиките на пазара на труда и комбинирането им с макроикономически въздействия. В борбата с безработицата не може да се разчита само на активни мерки на пазара на труда.

* *Васил Цанов, Победа Луканова. Безработицата в България: макроикономически взаимодействия и възможности за редуциране. С., Изд. "Колбис", 2002, 169 с.*

Във *втора глава* са изследвани взаимодействията и зависимостите на безработицата с макроикономическите показатели - икономически растеж, работна заплата, инфлация, търсене и предлагане на труд. Анализите показват, че между тях съществуват определени качествени съотношения, които трябва да се имат предвид при формиране на политиката за борба с безработицата. Тук авторите установяват няколко тенденции и правят редица изводи и обобщения. Първо, икономическият растеж оказва положително влияние върху намаляването на безработицата. Ефектът зависи от интензивността на структурните промени в заетостта - ликвидиране на неефективните работни места. Второ, налице е слаба зависимост между инфлация и безработица, поради което мерките за редуциране на безработицата не се отразяват съществено върху ускоряването на инфлацията. Трето, за да се поддържа инфлацията на относително ниско равнище, е необходима по-висока равновесна безработица (11-12%). По-нататъшното ѝ редуциране в сегашните условия би довело до ускоряване на инфлацията. Четвърто, работната заплата въздейства слабо върху безработицата, има ниска ефективност на търсенето на работа от безработните и несъответствие между професионалните и квалификационните характеристики на търсената и предлаганата работна сила.

В *трета глава* е направена оценка на прилаганите политики и на възможностите за редуциране на безработицата - с макроикономическата политика (икономически растеж, равнище на равновесна безработица, политика на доходите) и с политиките на пазара на труда (пасивни и активни, политики и професионална квалификация). Тук авторите правят следните изводи и обобщения: Първо, неефективността на прилаганите активни и пасивни политики се коренят в тяхната еднотипност и слаба диференцираност. Второ, в краткосрочна перспектива възможностите за съществено намаляване на безработицата чрез макроикономически въздействия и чрез пазара на труда са ограничени. Трето, дългосрочното разрешаване на проблема с безработицата изисква комплексен подход. Необходимо е броят на новосъздадените работни места да превишава този на закритите. Отраслите, които в близка перспектива са в състояние да генерират растеж и работни места, са преработващата индустрия, строителството, търговията, туризмът и съобщенията. Четвърто, достатъчно високото равнище на безработица позволява тя да се понижи съществено с прилагане на по-експанзионистични политики, без да се стига до негативни промени в реалната работна заплата и инфлацията. Пето, намаляването на безработицата чрез политики в областта на доходите може да се преследва чрез: ограничаване на необоснованото нарастване на желаната работна заплата и стимулирането ѝ по пътя на мерки в системата на договаряне; политиките за определяне на минималната работна заплата и доходите; данъчното облагане на средствата за работната заплата; разпределение на печалбата и субсидиране на заетите.

Книгата е полезна и е предназначена за специалисти, научни работници, преподаватели и студенти. Направените анализи на безработицата и пазара на труда, на прилаганите досега и най-вече на предлаганите политики за въздействие върху безработицата могат да служат за разработване на мерки и вземане на съответни управленски решения.

Проф. д-р ик. н. Людмил Петков